

Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich*Alfraganus university Xalqaro turizm menejmenti kafedrası
professori v.b.*

IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada yashil investitsiyalar samaradorligini oshirish masalalari ochib berilgan. Shu bilan birga, "yashil iqtisodiyot"ning sanoat va tarmoqlarga ta'siri va ahamiyati ko'rsatilgan. Shuni ta'kidlash kerakki, "yashil iqtisodiyot" mamlakatimiz ta'lim tizimiga kirib bormoqda va rivojlanish tendentsiyasini kuchaytirmoqda global iqlim o'zgarishi sharoitida investitsiya loyihalarining samaradorligini oshirish mexanizmlari va strategiyalari tadqiq etilgan. Iqlim risklarining investitsiya muhitiga ta'siri tahlil qilinib, "yashil" investitsiyalar, barqaror moliyalashtirish (ESG) va iqlimiy adaptatsiya (moslashuv) strategiyalarining o'zni yoritilgan. Shuningdek, investitsiya samaradorligini baholashda ekologik omillarni hisobga olish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar. yashil iqtisodiyot, atrof-muhit, resurslar, yashil investitsiyalar, yashil makon, tadbirkor, tadbirkorlik, iqlim o'zgarishi, investitsiya samaradorligi, ESG prinsiplari, yashil iqtisodiyot, iqlim risklari, adaptatsiya, barqaror rivojlanish.

Kirish.

Bugungi kunda global iqlim o'zgarishi shunchaki ekologik muammo bo'lmay, balki jahon iqtisodiyoti va moliyaviy tizimiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatuvchi eng jiddiy makroiqtisodiy omillardan biriga aylandi. Tabiiy ofatlarning ko'payishi, suv resurslarining kamayishi va haroratning ko'tarilishi an'anaviy investitsiya loyihalarining risk darajasini keskin oshirmoqda. Bunday sharoitda kapital qo'yilmalarning rentabelligini ta'minlash va zararlarni kamaytirish uchun investitsiya faoliyatini boshqarishda mutlaqo yangi yondashuvlarni qo'llash talab etiladi. Iqlim o'zgarishi sharoitida investitsiyalar samaradorligini oshirish yo'llarini

aniqlash maqolaning dolzarbligini belgilaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasidagi nutqida 2022–2026-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning yettita ustuvor yo'nalishi bo'yicha "Harakatlar strategiyasi – Taraqqiyot strategiyasi"ning mazmuni Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlariga to'liq mos kelishini ta'kidladi [1]. "Harakatlar strategiyasi" rejalashtirilgan tarkibiy o'zgarishlarni chuqurlashtirish, milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlarini modernizatsiya qilish va diversifikatsiya qilish orqali uning raqobatbardoshligini oshirish, iqtisodiyotda

energiya va resurslar sarfini kamaytirish, ishlab chiqarishga energiya tejaydigan texnologiyalarni keng joriy etish va qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish bo'yicha maqsad va vazifalarni belgilaydi [2].

Mamlakatimiz Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlisga yo'llagan Murojaatnomasida 2020-yil va undan keyingi yillarda iqtisodiyot sohasida amalga oshiriladigan dasturiy va maqsadli vazifalar qatorida atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik vaziyatni yaxshilashga e'tiborni kuchaytirish, ishlab chiqarish jarayonini ekologik nazorat qilish tizimini takomillashtirish, ekologik auditlarni o'tkazish tartibini qayta ko'rib chiqish orqali xususiy auditorlik faoliyatini jonlantirish muhim vazifalar ekanligi ta'kidlangan [3].

Adabiyot manbalarini haqida umumiy ma'lumot; Adabiyot sharhi.

Bugungi ekologik muammolar endi iqtisodiyotga cheklangan tovar sifatida kiritilmoqda; Yangi tendentsiya shakllandi va faol rivojlanmoqda - "yashil" iqtisodiyot. "Yashil" iqtisodiyot - bu iqtisodiyotda iqtisodiyot o'zi mavjud bo'lgan va uning bir qismi bo'lgan tabiiy muhitning ajralmas qismi bo'lgan yo'nalish; u tabiiy resurslardan samarali foydalanish, shuningdek, oxirgi iste'mol mahsulotlarini ishlab chiqarish sikliga qaytarish orqali jamiyat farovonligini ta'minlashga qaratilgan. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi (YUNEP) mutaxassisleri "yashil" iqtisodiyotni "inson

farovonligini yaxshilaydigan va ijtimoiy adolatni ta'minlaydigan, shu bilan birga atrof-muhitning buzilishi va uning buzilishi xavfini sezilarli darajada kamaytiradigan" iqtisodiy faoliyat sifatida ko'rishadi.

Iqlim o'zgarishi investitsiya ob'ektlariga ikki xil asosiy risk orqali ta'sir ko'rsatadi. Samaradorlikni oshirish uchun dastlab ushbu risklarni to'g'ri baholash lozim:

1. Jismoniy risklar (Physical Risks):

O'tkir risklar: To'fonlar, suv toshqinlari va yong'inlar natijasida korxonalarning asosiy vositalari (bino, uskunalar)ga zarar yetishi. *Surunkali risklar:* Haroratning uzoq muddatli ko'tarilishi tufayli qishloq xo'jaligi, gidroenergetika va logistika sohalarida mahsulдорlikning pasayishi.

2. O'tish risklari (Transition Risks):

Past uglerodli iqtisodiyotga o'tish jarayonida qonunchilikning qat'iylashishi (masalan, uglerod solig'i). Ekologik toza texnologiyalar paydo bo'lishi natijasida eski texnologiyalarga kiritilgan investitsiyalarning qadrsizlanishi (*stranded assets*).

Ma'lumki, yashil investitsiyalar atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan loyihalar va modellarni moliyalashtirish manbalari bo'lib, yangi ekologik texnologiyalar, yashil moliyaviy mahsulotlar, muqobil energiya uchun yangi bozorlarni joriy etish va yashil energiya turlarini rivojlantirishni nazarda tutadi. O'zbekistonlik olimlar M.A.Ibrohimov, A.A.Isadjanov "yashil" iqtisodiyot ertangi kun iqtisodiyoti va XXI asr iqtisodiy rivojlanishining

harakatlantiruvchi kuchi deb hisoblashadi. Yashil iqtisodiyot nazariyasi quyidagi uchta aksioma asosida qurilgan:

Cheklangan makonda ta'sir doirasini doimiy ravishda kengaytirish mumkin emas;

Cheklangan resurslar sharoitida doimiy ravishda ortib borayotgan ehtiyojlarni qondirishni talab qilish mumkin emas;

"Yer yuzidagi hamma narsa bir-biri bilan bog'liq", degan fikrni ta'kidlaydi. B.B.Alimov "yashil" iqtisodiyotning tarmoqlar va sanoat tarmoqlariga ta'siri va ahamiyatini ko'rsatadi. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, "yashil" iqtisodiyot mamlakatimiz ta'lim tizimiga kirib kelmoqda va o'zining rivojlanish tendentsiyasini kuchaytirmoqda.

Shuningdek, M.A.Ibrohimov o'zining "Yashil investitsiyalar samaradorligini oshirish masalalari" mavzusidagi maqolasida yashil investitsiyalar samaradorligini oshirish masalalarini ochib berdi. Shu bilan birga, "yashil" iqtisodiyotning tarmoqlar va sanoat tarmoqlariga ta'siri va ahamiyati ko'rsatildi. Shuni ta'kidlash kerakki, "yashil" iqtisodiyot mamlakatimiz ta'lim tizimiga kirib kelmoqda va o'zining rivojlanish tendentsiyasini kuchaytirmoqda.

Investitsiyalar Samaradorligini Oshirishning Asosiy Yo'llari: iqlim tahdidlariga qaramay, investitsiyalarning yuqori daromadlilikini ta'minlash uchun quyidagi strategik yo'nalishlarni amalga oshirish zarur:

1. ESG (Environmental, Social, Governance) Mezonlarini Integratsiya Qilish:

An'anaviy moliyaviy tahlil (NPV, IRR ko'rsatkichlari) endilikda yetarli emas. Investitsiya loyihasini baholashda uning atrof-muhitga ta'siri (E), ijtimoiy mas'uliyati (S) va boshqaruv sifati (G) majburiy tartibda hisobga olinishi kerak.

Xalqaro tajriba: ESG reytingi yuqori bo'lgan kompaniyalar uzoq muddatda iqlim inqirozlariga chidamlaroq ekanini va ularning aksiyalari past riskli hisoblanishini ko'rsatmoqda.

2. Iqlimiy Adaptatsiya (Moslashuv) Loyihalariga Urg'u Berish:

Investitsiyalarni faqat emissiyalarni kamaytirishga emas, balki iqlim o'zgarishiga moslashish texnologiyalariga yo'naltirish lozim. **Qishloq xo'jaligida:** Tomchilatib sug'orish va qurg'oqchilikka chidamli ekin turlariga investitsiya kiritish. **Qurilishda:** Energiya tejamkor ("yashil") binolar va kuchaytirilgan infratuzilma ob'ektlarini barpo etish.

3. Yashil Obligatsiyalar va Barqaror Moliyaviy Instrumentlardan Foydalanish:

"Yashil" obligatsiyalar (Green Bonds) orqali arzon va uzoq muddatli kapitalni jalb qilish imkoniyati mavjud. Bu instrumentlar investorlarga soliq imtiyozlari yoki arzonlashtirilgan foiz stavkalarini taklif qilish orqali loyihaning umumiy samaradorligini (rentabelligini) oshiradi.

Bundan tashqari, investitsiya faoliyatida iqtisodiy samaradorlikni

oshirish, samaradorlik ko'rsatkichlarini aniqlash va ularni baholash asosida tegishli xulosalar ishlab chiqish muhimdir. Investitsiya samaradorligi bo'yicha tadqiqotlar mamlakatimizning bir qator nazariyotchilari va amaliyotchilari tomonidan umumiy iqtisodiy muammo sifatida o'rganilgan. Xususan, A. Abdug'aniyevning so'zlariga ko'ra, "Iqtisodiy fanlarda "samaradorlik" va "iqtisodiy samaradorlik" tushunchalari mavjud. Ularni mamlakat, sektor, korxona, yo'nalish va alohida mahsulotlar bo'yicha aniqlash mumkin [4]. Yuqoridagilarga asoslanib, investitsiya faoliyatini moliyalashtirish manbalari va usullarini shakllantirishni rivojlantirish va takomillashtirish, ularni mamlakatimiz amaliyotiga qo'llash zarur.

Tadqiqot metodologiyasi.

Yashil investitsiyalar samaradorligining

Investitsiya turi	Dastlabki xarajat (CAPEX)	Iqlim darajasi	Uzoq muddatli barqarorlik
An'anaviy loyihalar	Past / O'rtacha	Yuqori	Past (Eski rasmga aylanish xavfi bor)
Yashil / Adaptiv loyihalar	Yuqori	Past	Yuqori (Barqaror daromad keltiruvchi)

Jadval: Iqtisodiyot vazirligi hisobotidan keltirilgan

Iqlim o'zgarishi sharoitida investitsiyalar samaradorligini oshirish faqatgina iqtisodiy foyda ketidan quvish emas, balki loyihalarning kelajakdagi hayotchanligini ta'minlash demakdir. Samaradorlikni oshirish uchun quyidagilar tavsiya etiladi:

1. **Davlat darajasida:** Yashil loyihalarni amalga oshiruvchi investorlar uchun soliq va bojxona imtiyozlarini

o'zgarishiga ta'sir qiluvchi omillar va ularning ta'sirining hozirgi holati tahlil qilindi va investitsiyalarning moliyaviy barqarorligiga ta'sir qiluvchi omillar aniqlandi. Tahlil jarayonida ilmiy abstraksiya, ekspert baholash, induksiya va deduksiya, taqqoslash va tizimli tahlil usullari qo'llanildi.

Muhokama va natijalar. Iqlim omili hisobga olingan va olinmagan investitsiya loyihalarining shartli qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki, dastlabki bosqichda "yashil" texnologiyalar kapital xarajatlarni (CAPEX) 15-20% gacha oshirishi mumkin. Biroq, ekspluatatsiya jarayonida (OPEX) energiya tejamliligi va resurslarni kam sarflash hisobiga uzoq muddatli samaradorlik an'anaviy loyihalardan yuqori bo'ladi.

kengaytirish, iqlim risklarini majburiy baholash tizimini joriy etish.

2. **Biznes darajasida:** Har bir yirik investitsiya loyihasining "Iqlim stress-testi" (Climate Stress Testing) modelini ishlab chiqish.
3. **Moliyaviy sektor darajasida:** Banklar va mikrokredit tashkilotlari tomonidan "ekologik toza" loyihalarga imtiyozli kredit liniyalarini ajratishni jadallashtirish.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrda "O'zbekiston Respublikasini 2030-yilga kelib "yashil" iqtisodiyotga o'tishga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-436-sonli qarori 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasida belgilangan vazifalarni amalga oshirish, O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasi doirasida "yashil" va inklyuziv iqtisodiy o'sishni ta'minlash bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar samaradorligini oshirish, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni yanada kengaytirish va iqtisodiyotning barcha sohalarida resurslarni tejashga qaratilgan.

Ushbu maqsadga erishish uchun mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasida 2030-yilgacha "Yashil" iqtisodiyotga o'tish va "Yashil" o'sishni ta'minlash dasturining ilovasiga muvofiq [6]:

yalpi ichki mahsulot birligiga to'g'ri keladigan issiqxona gazlari chiqindilarini 2010 yildagi darajaga nisbatan 35 foizga kamaytirish;

qayta tiklanadigan energiya manbalarining ishlab chiqarish quvvatini 15 GVt gacha oshirish va ularning elektr energiyasi ishlab chiqarish umumiy hajmidagi ulushini 30 foizdan ortig'iga yetkazish;

sanoat sohasida energiya samaradorligini kamida 20 foizga oshirish;

1-rasm. Sanoat ishlab chiqarishi FHI2-rasm. Sanoat ishlab chiqarish hajmi (yanvar-iyul foizda) trillion so'mda (trillion so'mda).

yalpi ichki mahsulot birligiga to'g'ri keladigan energiya sarfini 30 foizga kamaytirish, shu jumladan qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish orqali;

Iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida suvdan foydalanish samaradorligini sezilarli darajada oshirish, 1 million gektargacha bo'lgan maydonda suvni tejaydigan sug'orish texnologiyasini joriy etish;

Yiliga 200 million ko'chat ekish va ko'chatlarning umumiy sonini 1 milliardga yetkazish orqali shahar yashil maydonlarini 30 foizdan ortiqqa kengaytirish;

respublika o'rmon fondi zaxiralarini 90 million kub metrdan ortiqqa oshirish;

Ishlab chiqarilgan qattiq maishiy chiqindilarni qayta ishlash darajasini 65 foizgacha oshirish.

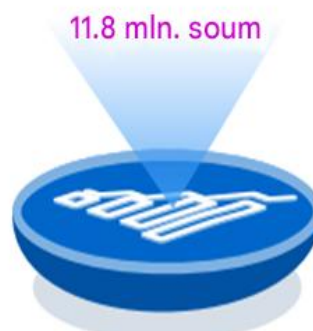
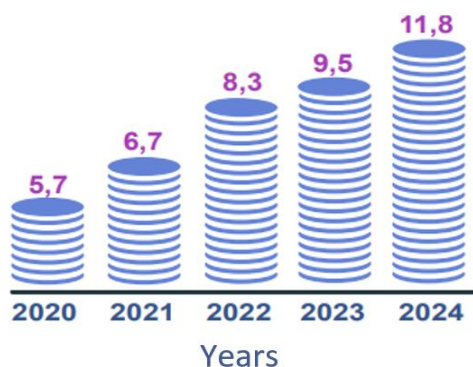
Agar statistik tahlilga e'tibor qaratsak, 2024-yil yanvar-iyul oylarida respublika korxonalari tomonidan 435,2 trillion so'mlik sanoat mahsulotlari ishlab chiqarilgan va sanoat ishlab chiqarishining fizik hajm indeksi 2023-yil yanvar-iyul oylariga nisbatan 107,1% ni tashkil etgan (1-2-rasmlar).

Sanoat ishlab chiqarishining fizik hajm indeksi - bu taqqoslanadigan davrlarda ishlab chiqarilgan mahsulotlar (ishlar, xizmatlar) hajmining o'zgarishini tavsiflovchi nisbiy ko'rsatkich.

Yirik sanoat korxonalarining joylashuvi tufayli aholi jon boshiga sanoat ishlab chiqarishining taqsimlanishi shuni ko'rsatadiki, u Navoiy viloyatida (69 817,2 ming so'm), Toshkent

shahrida (27 097,5 ming so'm) va Toshkent viloyatida (23 055,0 ming so'm) o'rtacha respublika darajasidan (11 771,3 ming so'm) ancha yuqori (3-4-rasmlar).

Sanoat ishlab chiqarish tarkibidagi eng katta ulush quyidagilarga to'g'ri keldi ishlab chiqarish sanoati 361,6 trillion so'mni tashkil etdi va uning umumiy sanoat ishlab chiqarishidagi ulushi 83,1% ni tashkil etdi.

5-rasm. Sanoat ishlab chiqarish hajmi (yavar-iyul oylari, trillion so'm), Sanoat ishlab chiqarishi FHI (yanvar-Iyul, % da).

6-rasm. Respublikada aholi jon boshiga to'g'ri keladigan sanoat ishlab chiqarish hajmi (million so'mda).

2024-yil yanvar-iyul oylarida respublika bo'yicha umumiy sanoat ishl chiqarish hajmidagi eng yuqori ulush Toshkent shahrida (19,0%), Navoiy viloyatida (17,3%) qayd etildi.

Agar sanoat ishlab chiqarishining asosiy tarmoqlarini hududlar bo'yicha ko'rib chiqsak, eng katta ulushni Toshkent viloyati (16,2%), Andijon viloyati (9,5%), Farg'ona viloyati (5,1%) va Samarqand viloyati (5,1%) tashkil etdi. Shuningdek, o'tgan yilning shu davriga nisbatan yuqori FHI Andijon viloyatida (109,7%), Namangan viloyatida (108,6%), Navoiy viloyatida (108,4%), Farg'ona viloyatida (108,3%) va Toshkent shahrida (108,2%) kuzatilganini ko'rishimiz mumkin.

2023-yilda O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tishni tezlashtirish bo'yicha amalga oshirilishi rejalashtirilgan dasturlar, loyihalar va chora-tadbirlar bo'yicha quyidagi ishlar amalga oshirilayotganini ko'rishimiz mumkin. Xususan:

O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi va Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot

Dasturi (BMTTD) O'zbekistonda barqaror rivojlanishni moliyalashtirish, barqaror rivojlanish maqsadlari, moliya sohasida yashil iqtisodiyot va yashil obligatsiyalar kabi loyihalar bo'yicha hamkorlik qilishga kelishib oldilar. Ushbu kelishuv doirasida O'zbekiston hukumati 2023-yilda BMTTD bilan iqtisodiy sohalarda barqaror rivojlanishni amalga oshirish, respublikada Barqaror rivojlanish maqsadlarini keng amalga oshirish, O'zbekistonda yashil obligatsiyalarni ishlab chiqish va amalga oshirish, moliya sohasida yashil iqtisodiyotning rolini oshirish va yashil loyihalarni moliyalashtirishga ko'proq e'tibor qaratish maqsadida hamkorlik qiladi;

O'zbekiston Respublikasida qayta tiklanadigan energiya manbalarini joriy etishni yanada qo'llab-quvvatlash maqsadida mamlakatda "yashil" energiya sertifikatlarini tizimini joriy etish bo'yicha ishlar olib borilmoqda.

Mahsulotlar qayta tiklanadigan energiya manbalari va ekologik toza texnologiyalar yordamida ishlab

chiqarilishini tasdiqlovchi va barcha tegishli jarayonlarni kuzatib borish imkonini beruvchi "yashil sertifikatlar" tizimi joriy etilmoqda. Ushbu tizimga ko'ra, qayta tiklanadigan energiya ishlab chiqaruvchilari oxirgi foydalanuvchilarga (mahsulot ishlab chiqaruvchilari, iste'molchilar) "yashil sertifikatlar" ni sotadilar va shu bilan energiyaning "tozaligi" ni kafolatlaydilar.

Bu oxirgi foydalanuvchilarga o'z mahsulotlarini sotish va eksport qilishni ko'paytirish, xalqaro va xorijiy moliya institutlaridan "yashil" investitsiyalar va "yashil" kreditlarni jalb qilish imkonini beradi. Shuningdek, yashil investitsiyalar samaradorligini oshirish maqsadida Jahon banki va Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki bilan hamkorlikda iqtisodiyotni dekarbonizatsiya qilish (LTS) va "yashil" rivojlanish modeliga o'tish bo'yicha uzoq muddatli strategiyani ishlab chiqish loyihasi boshlandi.

Parij kelishuvining 4-moddasiga muvofiq, mamlakatlar 2050-yilga kelib uglerod neytralligiga erishishga qaratilgan o'zlarining uzoq muddatli strategiyalarini ishlab chiqishlari shart. Ushbu strategiya doirasida:

iqlim o'zgarishi haqida xabardorlikni oshirish;

investitsiya siyosati to'g'risidagi hisobotni ishlab chiqish va investitsiyalar bilan bog'liq qonunchilik bazasini takomillashtirish;

O'zbekistonda iqlim o'zgarishi jihatlariga asoslangan davlat investitsiyalarini boshqarish tizimini joriy etish;

yashil strategiya infratuzilmasini qo'llab-quvvatlovchi mahalliy moliya institutlari, bank va IT xizmatlarini qo'llab-quvvatlash;

Atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan investitsiyalarni rivojlantirishda xususiy sektor ishtiroki uchun sharoit yaratish.

Respublikamizda qayta tiklanadigan energiya manbalarini joriy etishni yanada qo'llab-quvvatlash maqsadida mamlakatda "yashil" energiya sertifikatlari tizimini joriy etish bo'yicha ishlar olib borilmoqda. Mahsulotlar qayta tiklanadigan energiya manbalari va ekologik toza texnologiyalar yordamida ishlab chiqarilishini tasdiqlovchi va barcha tegishli jarayonlarni kuzatib borish imkonini beruvchi "yashil sertifikatlar" tizimi joriy etilmoqda. Ushbu tizimga ko'ra, qayta tiklanadigan energiya ishlab chiqaruvchilari "yashil sertifikatlar"ni oxirgi foydalanuvchilarga (mahsulot ishlab chiqaruvchilari, iste'molchilar) sotadilar va shu bilan energiyaning "tozaligi"ni kafolatlaydilar.

Bu oxirgi foydalanuvchilarga o'z mahsulotlarini sotish va eksport qilishni ko'paytirish, xalqaro va xorijiy moliya institutlaridan "yashil" investitsiyalar va "yashil" kreditlarni jalb qilish imkonini beradi.

Xulosa va takliflar.

Yuqoridagilarga asoslanib, yashil iqtisodiyot mamlakatlar o'rtasidagi ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish va dunyoda qashshoqlikni yo'q qilishga katta hissa qo'shadi

degan xulosaga kelishimiz mumkin. Xuddi shunday, bozorni liberallashtirish g'oyalaridan voz kechish va Shimol va Janub o'rtasida savdo aloqalarini teng sharoitlarda rivojlantirish yo'llarini topish kerak. Shuni ham ta'kidlash kerakki, yashil iqtisodiyotni joriy etish tabiiy resurslardan mas'uliyatli foydalanishni ta'minlaydigan ekologik barqaror strategiyalarni qabul qilish imkonini beruvchi texnologik o'zgarishlarga olib kelishi mumkin.

Biroq, yashil iqtisodiyot tomonidan taklif qilingan maqsadlarga erishish uchun taklif qilingan alternativalar rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tomonidan iqtisodiy resurslarni zarur taqsimlash, atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha qat'iy qoidalar, subsidiyalar yaratish, ekologik toza faoliyat va hududiy rejalashtirish

jarayonlarini optimallashtirish orqali qabul qilinishi kerak.

Xuddi shunday, barqaror rivojlanishning asosiy shartlarini e'tiborsiz qoldirmasdan, mamlakatlarga bir xil darajada kelishib olishga imkon beradigan yangi iqtisodiy asos yaratish zarur. iqlim omillarini investitsiya qarorlari qabul qilish jarayoniga muvaffaqiyatli integratsiya qilgan davlatlar va kompaniyalargina kelajakda raqobatbardosh bo'lib qoladilar.

Yashil iqtisodiyot barqarorlik parametrlari doirasida iqtisodiy rivojlanishga erishishga, ya'ni qashshoqlikni yo'q qilishga va zaif ijtimoiy tarmoqlarni o'z maqsadlariga integratsiya qilishga, shu bilan birga sog'lom muhitni saqlashga va resurslardan oqilona foydalanishga intiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrdagi "O'zbekiston Respublikasini 2030-yilga kelib "yashil" iqtisodiyotga o'tishga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-436-sonli qarori. www.lex.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 4-apreldagi PQ108-sonli "Iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishga ilmiy yondashuvlarni kengaytirish va boshqaruv kadrlarini tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. www.lex.uz
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi "2019-2030-yillar uchun O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4477-sonli qarori. www.lex.uz
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 19-apreldagi "Hududlarda tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlarini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-212-sonli qarori.

5. Muhammadjanov KI Tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali yo'nalishlari // Konferensiya zonasi. - 2022. - S.
6. Yusupov S.Sh. Innovatsion rivojlanishda strategik boshqarishning ilmiy asoslari // Marketing ilmiy, amaliy va ommabop jurnali. – 2024. – №8.
7. Xalilov Sirojiddin., Turizm soxasi: Joriy Xolat va Barqaror Rivojlanish Kafolatlari. "Ilg'or Iqtisodiyot va Pedagogik Texnologiyalar" ilmiy elektron jurnal.
8. Sayfutdinov Sh., Murodov J. Modern methods of managing hotel service quality and improving efficiency. *Journal of Economics and Tourism Research*, 2026.
9. Xujaev, M. (2020). Mahmudkhuja Behbudiy as a leader of jadid reforms. *The Light of Islam*, 3, 39-47.
10. Evlen, H., Juraev, D., Ziyamukhamedova, U., Khujaev, M., & Jalilov, F. (2025). PLA/Ti6Al4V composite scaffolds for bone tissue engineering: mechanical and thermal properties via FDM and bioprinting. *Journal of Biomaterials Science, Polymer Edition*, 1-25.
11. Abduraimova, N., Sharopova, N., Khujaev, M., Sapayev, V., Fattoyeva, O., & Yusuf, S. (2025). Economic development through analysis of the education and entrepreneurship impacts. *Economic Annals-XXI/Ekonomičnij Časopis-XXI*, 214(3/4), 84.
12. Isoxonovich, M. X. (2022). Middle Ages Movarounnahr Rulers in the Views OF Researchers. *European Journal of Innovation in Nonformal Education*, 2(6), 134-136.
13. Xujayev, M. I. (2018). THE COVERAGE OF THE PROBLEM OF NATIONALITY AND ITS ROLE ON THE PRESENT DAY IN AHMAD ZAKI VALADI'S WORK. *Мировая наука*, (6 (15)), 61-63.
14. Хужаев, М. И. (2018). АХМАД ЗАКИ ВАЛИДИЙНИНГ ДИНИЙ-ФАЛСАФИЙ МЕРОСИНИНГ ИЛДИЗЛАРИ. In *Инновационные подходы в современной науке* (pp. 177-182).
- a. Khujaev, M. (2024). AHMED ZAKI: ON THE IDEAS OF THE PHILOSOPHY OF HISTORY. *Экономика и социум*, (1 (116)), 235-239
15. Tilovmuradov D. Vliyaniye marketinga v sotsialnix setyax (smm) na turisticheskiye motivatsii i resheniya o puteshestvii–protsess prinyatiya resheniya: izucheniye Tashkenta, Uzbekistan. - Alfraganus, 2023.